

Leo Scheffczyk – Anton Ziegenaus: *Mária az üdvtörténetben*

Fordította: Vida Tivadar és Mezei Balázs. Szent István Kézikönyvek 8.

A mű eredeti címe *Maria in der Heilgeschichte. Mariologie*. Az 1998-ban Aachenben napvilágot látott monumentális mariológia magyar fordításban. Dr. Molnár Gyula szerkesztésében 2004-ben jelent meg az Apostoli Szentszék Könyvkiadójának gondozásában. Az üdvtörténetet tükröző munka a teljes dogmatika szerves része és egyben az első önálló és átfogó mariológia. A Mária-kódexszel mintegy összefoglalást nyert a Mariológiai Kongresszusok és az Egyházat kormányzó Szentséges Atya negyedszázad időtartamú megnyilatkozása.

A 347 oldalnyi tudományos igényű mű az ajánlást és a szerkesztő előszavát (a szerző bemutatásával) követő négy fejezetre tagolódik: *Mária alakja az Egyházban és a hittudományban*; *Mária a Szentírásban és a korai Egyház hitében*; *Mária az Egyház tanításában*; *Szűz Mária alakjának sugárzó ereje a hívők életében*. A könyv végén a 276 teológiai művet tartalmazó irodalom áll.

A *Mária alakja az Egyházban és a hittudományban* fejezet bevezetője *Mária az Egyház hitéletében és A szentírási kijelentésekről a zárt mariológiai traktátushoz vezető út*, majd a *Mária személyes hivatása Isten üdvtörténetében*. Az alapelv kérdése után következik a *Mária alakja és az ökumenikus mozgalom* című szakasz, melyen belül három cikkely taglalja a mariológiával kapcsolatos szempontokat, illetve álláspontokat: *Az ortodox mariológia sajátos volta*; *Mária a reformációs hittudományban és ábítatban*; *Az ökumenikus mozgalom a megtorpanás és a közeledés között*.

A mariológia szintézisében abból indul ki a tanítás, hogy a megfogalmazott dogma a Szentírás és a vonatkozó szent-hagyományra épül. Ez a szemlélet kizáró-

lagos értelmezést kölcsönöz a továbbiakhoz, amikor a reformátorok látásmódját ismerteti. Kétségtelen, a „Mária-dicséret” az Újszövetség iránti hűségen meg az ókor krisztológiai döntésein alapszik. Így Luther, Zwingli és Kálvin hitet tett Mária istenanyasága és mindenkori szüzessége mellett. Ezenfelül található Luthernél – egyéb kijelentések mellett – egyértelmű hitvallások az eredendő bűntől való mentességről. Kálvin mindenestre az ősbűn által terheltnek tekintette Máriát. Zwingli Mária megszenteléséről beszél. A mennybevitel tekintetében azonban Luther erősen tartózkodó volt. Zwingli engedélyezte az ünnep megülését Zürichben. Utóda, H. Bullinger védelmezi azt a felfogást, hogy angyalok vitték volna fel Mária testét a mennybe, azzal az indokkal, hogy ezáltal az ereklyetisztelet megakadályoztató. Luther Máriát *figura ecclesiae*nek (az Egyház képe) nevezi. Dicsérő mellékevekkel (*verba solemnia*) illeti Máriát. Luther az „Isten legtisztább imádójának”, a „legméltóbb Szűznek” és a „legszen- tebb, a legtisztéletreméltóbb Szűznek” nevezi. Kálvin azonban tartózkodik az ilyen címeiktől, mivel megkérdőjelezte Mária büntelenségét.

Továbbá a hitvallási iratok is világosan kinyilvánítják az istenanyagságot és a szűzi szülést. Világos az az akarat, hogy a reformátorok kitartsanak a *consensus quinquesaecularis* (az öt évszázados egyetértés), azaz az egyházi hitvallások és a régi zsinatok mellett. A *Confessio Augustana* (Ágostoni Hitvallás) a „tisza Szűz Máriától” való születésről beszél. A latin megfogalmazás pontosabb: az Ige az emberi természetet a Boldogságos Szűz Mária méhében (*in utero beatæ Mariæ virginis*) vette fel, Krisztus Szűz Máriától született (*natus ex virgine*

Maria). Az Apológia (hot védelme) Máriát „minden legnagyobb dicséretre méltónak” (*dignissima amplissimis honoribus*) nevezi, ő „imádkozik az egyházért”. A Schmalkaldeni Cikkelyek ezt mondják: „Hogy a Fiú úgy lett emberré, hogy a Szentlélek által férfi közbejötté nélkül fogantatott, és a tiszta szent Szűz Máriától született.” Sőt, a latin szövegben a mindenkori szüzességet is hangsúlyozzák: *Filius ita factus est homo, ut a spiritu sancto sine virili opera conciperetur et ex Maria pura, sancta, semper virgine nasceretur*. Luther Márton a *Kis Katekizmus*-ban a második hitágazatot teljesen khalkédoni értelemben magyarázza, miszerint örök eredete az Atyától és az időbeni Szűz Máriától az egyetlen személy Jézus Krisztus mindkét természetének megfelel. A *Nagy Katekizmus* ezt nem fejezi ki ilyen világosan, de az emberré lévelt Szűz Máriától világosan megvallja. A Konkordia (egyetértés) fogalmazásában a reformációs mozgalmakban fellépő különbözőségek tisztázására hangsúlyozzák, hogy a hüposztatikus egységre való tekintettel *Maria, laudatissima illa virgo* (Mária, az a legdicséretreméltebb Szűz) nem pusztán embert szült, hanem azt az embert, aki valóban Fia a magasságos Istennek... Ez az Isten Fia az anyaméhben is bebizonyította isteni Föliségét, mert Szűztől született annak sértetlen szüzességében. Ezért ő valóban Theotokosz, istenszülő, és mégis szűz maradt. Az idézett szövegből azt a következtetést vonja le, hogy az istenanyaságot és Jézus apa nélküli fogantatását a hitvallási iratok világosan tanítják a *virginitas in partu et post partum*-ot (a születésben és szülés után való szüzességet) is. Sőt a késői Konkordia (1580) a legeggyértelműbb kijelentéseket adja Mária szűzi anyaságával kapcsolatban.

Lutherre, Kálvinra, Zwinglire, Bullingerre utalva beszélnek Tappolet – Ebnetter a reformátorok Mária-dicséretéről. Itt persze fölmerül a kérdés: olyan Mária dicsé-

retről van-e szó, ami a reformátori teológia központjából való, vagy csupán a katolikus múlt maradványairól, amiknek lassanként engedniük kellett a hitújítók alapelvei nyomásának? Ezekhez tartozik először is a *Sola Scriptura* alapelve. Ez azt jelenti, hogy kizárólagos értelemben egyedül a Szentírás az egyetlen bíró, szabály és zsinórmérték, amely alapján mint egyetlen próbakőn kell Krisztus tanítását megismerni és megítélni. Luther szerint az Írás önmagát magyarázza. Ezzel sem a hitvallási iratok, sem az ókeresztyén ötszázados egyetértés nem igényelhetik a magyarázó hatóság tekintélyét. Az említett írásokat a reformáció követői csak a korábbi korok hittanúiként értékelték, de nem ismerték el feltétlen kötelező jellegüket.

További olyan reformátori elvként, amely egyre inkább visszaszorította a Mária-tiszteletet, kimutatható a *Solus Christus*, a *Sola Fides* és a *Sola Gratia* elve. Ezen azt kell érteni, hogy a megigazulás egyedül Krisztus által történik minden emberi érdem kizárásával. A bibliai tanítás teljes elferdítését látja Luther abban az elképzelésben, hogy Krisztus a szigorú bíró, aki elől az ember az irgalmas anyához menekül. Ennek adott hangot Melanchthon is.

Hadd idézzük még Luther Mária-értelmezésének és dicséretének központi gondolatát, hogy Mária a humilitas (alázat) alacsonyágában nem valami önmagában való jót dicsőített, hanem csak Isten kegyes tekintetét, *quem meruisti portare*.

Ha a reformáció első évtizedei az átépítés és az áttérés ideje volt, a következő, az ún. protestáns ortodoxia időszakában, ami a 16. század második felétől a 18. század kezdetéig tartott, ellentétes áramlat figyelhető meg. Egyfelől erősebben hangsúlyozták a tanítás egyes részleteit, az örökös szüzességet, és halmozták a Máriát tisztelő címeket, annyira, hogy V. Weigel Mária alakját a Szentlélek megtestesülésének értette. Védekeztek a katolikus vád ellen, hogy Mária tiszteletét

csökkentik. Másfelől tudatosították a már említett alapelveket, miszerint a szülés utáni szüzességnek nincs támasztéka az Írásban, éppoly kevésbé a Szeplőtelen Fogantatásnak... Amíg a pietizmus az élet cselekvő megszentelését és a belső megvilágosodást hangsúlyozza és Mária képe legfeljebb mintaszerűen hat ösztönző erővel, addig a felvilágosodás korában az ész hangsúlyozásával, alapjában véve teljesen mellőzi Máriát.

A 19. században a protestáns teológia nem lábalt ki e mariológiai érdektelenségből. Bizonyos fordulatot hozott K. Barth, aki világosan tanította Krisztus préexistenciáját. A Római levélhez írt magyarázatában átvette Kierkegaard felfogását az Isten s az ember közötti végtelen minőségi különbségről. Barth szívesen idézi Kálvin mondását: *Finitum non est capax infiniti* (A véges nem képes befogadni a végtelent). El kell ismernünk, hogy a felvilágosodás kora óta majdnem teljesen hallgató protes-

táns világ ismét beszél Máriáról. Következésképpen elutasít minden Mária-tiszteletet.

A *Mária az üdvtörténetben* fejezet következő szakasza a *Jézus édesanyja az Újszövetségben* címet viseli és a szent iratokban való előfordulásait ismerteti.

Szűz Mária kiemelkedő szerepet tölt be az Egyház teológiájában és hitéletében, ennek ellenére gyakran találkozunk személyével szemben távolságtartással vagy kételkedéssel. Ezzel összefüggő rendszeres formában mutatja be az Egyház tanítását a Máriára vonatkozó hittételekkel kapcsolatban.

Végül a negyedik fejezet Szűz Mária és a nőkről alkotott kép viszonyát és alakulását tárgyalja. A megváltó édesanyjának alakja kisugárzik az élet azon köreire is, amelyek nem tartoznak szorosan a mariológiához, ám a hitélet szempontjából kiemelkedő jelentőségűek.

Pásztori Tibor Endre

Dr. Pásztor János: „Isten igéje nincs bilincsbe verve”

Prédikációk Szentendréről az 1950-es – 1960-as évekből.

A Debreceni Református Hittudományi Egyetem Gyakorlati Tanszékének Kiadványai, 12. Szerkesztette Dr. Fekete Károly. DRHE, Debrecen 2006. 146 oldal.

A 2007. április 22-én elhunyt Pásztor János református lelkipásztor, nyugalmazott teológiai tanár a Debreceni Református Hittudományi Egyetem Gyakorlati Tanszékének felkérésére állította össze prédikációs kötetét. Az eredeti elképzelés szerint ötven esztendőtfogó igehirdetői szolgálatának terméséből válogatott volna egy egyházi évre való prédikációgyűjteményt. Azonban már a válogatás során világossá vált számára, hogy elmondott és lejegyzett prédikációinak hatalmas anyagtömkelegéből lehetetlen összeállítani egy reprezentatív igehirdetés-sorozatot. Ezért úgy döntött, hogy szentendrei szolgálatának idejéből, tehát az 1950-es, 1960-as években elmondott pré-

dikációiból válogat össze egy egyházi évre való gyűjteményt. Ennek az időszaknak első felét a kemény és agresszív vallás- és egyházellenes propaganda jellemezte, második felét pedig ennek a propagandának „civilizáltabb” formája. De erre az időre esett a magyarországi reformátusok között fellobbant ébredési mozgalom is. Hogy Pásztor János mennyire nem véletlennek, hanem üzeneterejűnek tekintette ezt az egybeesést, azt prédikációgyűjteményének címe is tükrözi.

Számunkra, akik Európa keleti felén szolgáltunk és megéltük a népi demokrácia, illetve a kommunizmus idejét, ismerősek Pásztor János bevezetőben írt so-